



Strasbourg, 8.3.2016
COM(2016) 127 final

ANNEX 1

LISA

Euroopa Sotsiaalõiguste Samba esimene esialgne kokkuvõte

järgmise dokumendi juurde:

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Euroopa sotsiaalõiguste teemalise arutelu käivitamine

{SWD(2016) 50 final}

{SWD(2016) 51 final}

Sisukord

I PEATÜKK: VÕRDESED VÕIMALUSED JA JUURDEPÄÄS TÖÖTURULE

1. *Oskused, haridus ja elukestev õpe*
2. *Paindlikud ja usaldusväärsed töölepingud*
3. *Kindlus töökoha vahetuse korral*
4. *Tööhõive aktiivne toetamine*
5. *Sooline võrdõiguslikkus ning töö- ja eraelu ühildamine*
6. *Võrdsed võimalused*

II PEATÜKK: ÕIGLASED TÖÖTINGIMUSED

7. *Teenistustingimused*
8. *Töötasud*
9. *Töötervishoid ja tööohutus*
10. *Sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine*

III PEATÜKK: PIISAV JA JÄTKUSUUTLIK SOTSIAALKAITSE

11. *Integreeritud sotsiaaltoetused ja -teenused*
12. *Tervishoid ja haigushüvitised*
13. *Pensionid*
14. *Töötushüvitised*
15. *Miinimumsissetulek*
16. *Invaliidsustoetused*
17. *Pikaajaline hooldus*
18. *Lastehoid*
19. *Eluase*
20. *Juurdepääs esmatähtsatele teenustele*

Märkus

Käesolev lisa kujutab endast Euroopa sotsiaalõiguste samba esimest esialgset ülevaadet konsulteerimiseks avalikkusega. Sammas kavatakse asutada euroalal, kuid sellega võivad vabatahtlikult ühineda ka teised liikmesriigid.

Samba lähtepunktiks on ELi esmastes õigusaktides (Euroopa Liidu leping (ELi leping), Euroopa Liidu toimimise leping (ELi toimimise leping), põhiõiguste harta ja Euroopa Liidu Kohtu praktika) sätestatud sotsiaalsed eesmärgid ja õigused. Selleks et tagada piisavalt lai alus konsulteerimiseks, hõlmab sammas nii valdkondi, milles ELil on seadusloomepädevus kui ka valdkondi, mille eest vastutavad peamiselt liikmesriigid ning kus ELi roll on pigem toetav ja täiendav. Samuti ammutab sammas inspiratsiooni liikmesriikide tavadest ja rahvusvahelise õiguse allikatest.

Samba ülevaates ei korrata ega muudeta olemasolevaid õigusi, mis jäävad jõusse. Ülevaate eesmärk on õigusi täiendada, täpsustades mitut põhimõtet, mis peaksid osalevate liikmesriikide tööhõive- ja sotsiaalpoliitika teostamisel tavapäraseks saama, keskendudes eelkõige euroala ees seisvatele vajadustele ja väljakutsetele. Valminud sambast peaks saama raamistik osalevate liikmesriikide tööhõive- ja sotsiaalnäitajate jälgimiseks, riigi tasandi reformide edendamiseks ning eelkõige teenäitaja euroala uuendatud lähenemisprotsessis.

Käesolevas dokumendis esitatud põhimõtted on rühmitatud 20 poliitikavaldkonda, mis on olulised hästitoimiva ja õiglase tööturu ja hoolekandesüsteemi seisukohast. Nende puhul võetakse arvesse majanduslikke ja sotsiaalseid kaalutlusi ning väga erinevaid olukordi Euroopas ja kohapealseid muutuvaid olusid. Tegeletakse sügavamalt ja õiglasemalt majandus- ja rahaliidu põhiprobleemidega, näiteks vajadusega suurendada konkurentsivõimet, suurendada tööelus osalemist, välja töötada piisavad sotsiaalkaitsevõrgustikud, täielikult ära kasutada inimeste potentsiaali, tagada riigi rahanduse jätkusuutlikkus ning suurendada majandusstruktuuride kohanemisvõimet ja vastupidavust.

Käesolevas dokumendis esitatud põhimõtted hõlmavad ELi kodanikke ning riigis seaduslikult elavaid kolmandate riikide kodanikke, sõltumata nende aktiivsusest või mitteaktiivsusest, kooskõlas iga põhimõtte sõnastusega. Esialgu tähistab mõiste „töötaja” käesoleva konsulteerimise kontekstis isikut, kes teatava aja jooksul osutab teisele isikule teenust, saades selle eest tasu ning kes tegutseb kõnealuse isiku juhtimisel, saades juhiseid eelkõige oma töö aja, koha ja sisu kohta.

„Füüsilisest isikust ettevõtja” tähistab kõiki isikuid, kes tegelevad ettevõtlusega oma nimel. „Töoga hõivatud isik” võib olla nii töötaja kui ka füüsilisest isikust ettevõtja. Nende mõistete kohaldamisala võib olla vaja konsulteerimise käigus veelgi täpsustada.

Põhimõtete valik ja sõnastus tugineb muu hulgas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta olemasolevatele suunistele, ELi teisesele õigusele ja selle olemasolul „pehme õiguse” suunistele. Iga põhimõtte paremaks positsioneerimiseks märgitakse ülevaates ära peamised lahendamata probleemid, osutatakse iga põhimõtte võimalikule lisaväärtusele ning vajaduse korral tuletatakse tekstikastides meelde vastavad õigused esmases õiguses. Põhimõtteid tuleks ulatuslikult arutada ja täpsustada konsultatsiooniprotsessi raames, et esitada 2017. aastal Euroopa sotsiaalõiguste samba ettepanek.

I PEATÜKK: VÕRDESED VÕIMALUSED JA JUURDEPÄÄS TÖÖTURULE

1. Oskused, haridus ja elukestev õpe

Põhiline keele-, kirja-, arvutamise- ja arvutioskus, mis kujutab endast õppimise põhikomponenti, valmistab jätkuvalt probleeme märkimisväärsele inimrühmale lastest täiskasvanuteni. Haridustulemuste kvaliteedi ja asjakohasuse suurendamiseks tuleb haridus- ja koolitussüsteemid muuta tõhusamaks, võrdsemaks ning reageerivaks tööturu ja ühiskonna vajadustele. Võrdsele juurdepääsule majanduslikest võimalustest sõltumatule põhioskuste ja võtmepädevuste baasi omandamisele alushariduses peavad lisanduma kvaliteetsed võimalused täiskasvanutele omandada põhioskused ja võtmepädevused terve elu jooksul. Vananev elanikkond, pikem tööiga ja kolmandate riikide kodanike suurem sisseränne nõuab täiendavaid meetmeid oskuste täiendamiseks ja elukestevaks õppeks, et edukalt kohaneda tehnoloogiliste muutuste ja kiiresti muutuva tööturuga.

- a. Kõigil isikutel on juurdepääs kvaliteetsele haridusele ja koolitusele kogu elu jooksul, et omandada piisavad põhioskused ja võtmepädevused aktiivseks osalemiseks ühiskonnas ja tööelus. Madala kvalifikatsiooniga noori ja tööealisi täiskasvanuid julgustatakse oma oskusi ajakohastama.***

Põhiõiguste harta artiklis 14 on sätestatud: „Igaühel on õigus haridusele ning õigus saada kutse- ja täiendusõpet. See õigus kätkeb võimalust saada tasuta kohustuslikku haridust.”

ELi toimimise lepingu artiklites 165 ja 166 on sätestatud, et liit rakendab kutseõppepoliitikat ning aitab kaasa kvaliteetse hariduse arendamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel, toetades ja täiendades nende tegevust.

2. Paindlikud ja usaldusväärsed töölepingud

Paindlike töölepingutega saab lihtsustada sisenemist tööturule ning edendada töölaseid üleminekuid, lubades tööandjatel reageerida nõudluse muutustele. Digitaalmajandus muudab töökorraldust, tuues kaasa uued töökorralduse vormid, näiteks töö füüsilisest isikust ettevõtjana. See võib aidata mitmekesistada tööturule sisenemise võimalusi ja hoida inimesi aktiivsena. Eri liiki töölepingute vahel püsivad siiski suured erinevused töötingimustes.

Lisaks esineb halle nn alasid, näiteks sõltuvat ja näilist töötamist füüsilises isikust ettevõtjana, mis hägustab õiguslikku olukorda ja loob tõkkeid juurdepääsule sotsiaalkaitsele. Sellised nähtused võivad põhjustada ebakindlust ja/või kahetasandilist, segmenteeritud tööturgu, mis halvendab tootlikkust ja põhjustab tõrjutust. Ajutine töötamine võib suurendada ebakindluse ohtu, vähendades kaitset vallandamise eest, vähendades töötasu ning piirates juurdepääsu sotsiaalkaitsele ja koolitusele. Liikumine võrreldavaid tagatise ja kulusid pakkuvate lepinguliikide suunas võib lubada ajutisel töötamisel saada hüppelauaks stabiilse ja kindla tööhõiveni, suurendades tööturgude vastupidavust vapustustele.

- a. *Tagatakse võrdne kohtlemine, olenemata töölepingust, välja arvatud juhul, kui erinev kohtlemine on objektiivselt põhjendatud. Hoidutakse ebakindlate ja ajutiste töösuhete väärkasutusest ja kuritarvitamisest.*
- b. *Paindlikud töötingimused võivad võimaldada juurdepääsu tööturule ja säilitada tööandjate võime kiiresti reageerida nõudluse muutumisele. Samas tagatakse üleminek tähtajatutele lepingutele.*

ELi toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit võtab vastu miinimumnõuded, samuti toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid töötingimuste valdkonnas.

3. Kindlus töökoha vahetuse korral

Tööelu muutub üha mitmekesisemaks, hõlmates mitmel töökohal töötamist ja mitmeid töötamise vorme, karjäärikatkestusi, suuremat liikuvust ja tööalaseid muudatusi inimese eluea jooksul. Tehnoloogiliste muutuste ja tööturu kiirete muutuste maksimaalseks ärakasutamiseks peab kiiremini ja paremini toetama tööalaseid üleminekuid, samuti regulaarset oskuste täiendamist terve tööelu jooksul.

Oskuste täiendamine nõuab kõigi töötajate, ettevõtjate ja ühiskonna panust. Mõnesid sotsiaalkaitseõigusi, näiteks tööandjapensioneid, töötushüvitisi, tervisekindlustust või koolitusõigusi ei ole töökoha vahetamisel alati võimalik probleemideta üle kanda, samuti ei saa neid füüsilisest isikust ettevõtjaks hakates realiseerida või nende kogumist jätkata. Seevastu mõned tööotsijate ja mitteaktiivsete isikute õigused ei tohiks muutuda takistusteks töö taasalustamisel või oma ettevõtte loomisel.

- a. *Kõigil tööealistel inimestel on võimalik tööotsinguil saada individualiseeritud abi, neid julgustatakse minema koolitustele ja tõstma kvalifikatsiooni, et parandada nende väljavaateid tööturul ja ettevõtluse vallas ning kiirendada tööalaseid üleminekuid.*
- b. *Tööalaste üleminekute hõlbustamiseks tagatakse karjääri jooksul omandatud sotsiaal- ja koolitusõiguste säilitamine ja ülekandmine.*

ELi toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liit ja liikmesriigid võtavad oma eesmärgiks tööhõive edendamise. ELi toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse, sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine ning sotsiaalkaitseüsteemide moderniseerimine.

4. Tööhõive aktiivne toetamine

Jätkuv, korduv ja pikaajaline töötus, eelkõige noorte ja madala kvalifikatsiooniga inimeste seas, nõuab piisavaid ja suunatud toetusmeetmeid tööle (tagasi)minekuks ning meetmeid oskuste, kvalifikatsiooni ja töökogemuse arendamiseks, et oleks võimalik alustada uue elukutsega. Kiire ja tõhus juurdepääs sellistele meetmetele võib ära hoida tõrjutuse tööturult ja sotsiaalse tõrjutuse.

- a. *Kõik vähem kui 25aastased inimesed saavad hiljemalt nelja kuu möödudes töötuks jäämisest või formaalharidussüsteemist lahkumisest kvaliteetse töö-, haridustee jätkamise, ametialase väljaõppe või praktikapakkumise.*
- b. *Samuti tagatakse, et registreeritud pikaajalistele töötutele pakutakse põhjalikku personaalset hindamist ja nõustamist ning tööturule integreerimise lepingut, mis koosneb personaalsest pakkumisest ja ühtse kontaktpunkti kindlaksmääramisest hiljemalt siis, kui töötuks jäämisest on möödunud 18 kuud.*

ELi toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liit ja liikmesriigid võtavad oma eesmärgiks tööhõive edendamise. Artiklis 153 on sätestatud ka see, et liit võtab vastu miinimumnõuded, samuti toetab ja täiendab liikmesriikide jõupingutusi, et edendada tööturult väljatõrjutud isikute integreerimist.

5. Sooline võrdõiguslikkus ning töö ja eraelu ühitamine

Naised on jätkuvalt alaesindatud tööhõives, üleesindatud osaaajatöös ja madalama palgaga sektoreis, samuti on nende tunnitasu väiksem isegi siis, kui nad on omandanud meestest parema hariduse. Nende tööelus osalemise toetamine on väga oluline, et tagada võrdsed võimalused, samuti on see vananeva tööjõu tingimustes majanduslikult hädavajalik.

Laste ja teiste sõltuvate pereliikmete eest hoolitsemiseks piisava puhkuse ja võimaluste puudumine võib takistada hoolduskohustustega inimestel, peamiselt naistel, jätkata oma tööd või tööellu tagasi tulla. Naiste tööelus osalemise takistuste hulka kuuluvad töö ja eraelu ühitamise pädeva poliitika puudumine, rahalised takistused teistele palgateenijatele või tööjõu liigne maksustamine ning õppe- ja töövaldkondade alased stereotüübid.

Füüsilisest isikust ettevõtjate ning osatööajaga töötavate ja ajutiste töölepingutega töötavate inimeste võimalused saada tasustatud perepuhkust või osaleda kindlustusskeemides on jätkuvalt ebahühtlased. Lisaks tugevdavad meeste ebapiisavad võimalused ja stiimulid võtta perepuhkusi naiste rolli põhilise hoolitsejana, millel on negatiivne mõju naiste tööhõivele.

Paranenud on ka töökorralduse paindlikkus, mis seostub osaliselt digitaalkeskcondadega ning mitme töökoha kombineerimisega jagamis- ja ühismajanduses. Paindlik töökorraldus võib kaasa aidata ka töö- ja eraelu tasakaalu parandamisele, võimaldades nii töötajail kui ka ettevõttele kohandada töögraafikuid ja -korraldust oma vajadustele.

- a. *Edendatakse soolist võrdõiguslikkust tööturul ja hariduses, tagades võrdse kohtlemise kõigis valdkondades, sealhulgas palga puhul, ning võideldes naiste osalemise tõketega ja vältides tööalast segregatsiooni.*
- b. *Kõigile vanematele ja hoolduskohustusega inimestele antakse võimalus saada piisavalt puhkust laste ja teiste ülalpeetavate sugulaste eest hoolitsemiseks ning hooldusteenuseid¹. Soodustatakse puhkusevõimaluste võrdset kasutamist sugude vahel, kasutades nii meeste kui ka naiste puhul selliseid meetmeid nagu tasustatud vanemapuhkus.*
- c. *Tööandjate ja töötajate vahelisel kokkuleppel võetakse kasutusele paindlik töökorraldus, sealhulgas töötaja valdkonnas, ning soodustatakse selle kasutamist, võttes arvesse nii töötajate kui ka tööandjate vajadusi.*

Põhiõiguste harta artiklis 33 on sätestatud: „Selleks et oleks võimalik perekonna- ja tööelu kokku sobitada, on igal inimesel õigus kaitsele vallandamise eest raseduse ja sünnituse tõttu, õigus tasulisele rasedus- ja sünnituspuhkusele ning lapsehoolduspuhkusele lapse sünni või lapsendamise järel.”

ELi toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit võtab vastu miinimumnõuded, samuti toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid töökeskkonna, töötajate ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse vallas seoses nende võimalustega tööturul ja kohtlemisega tööl.

Lisaks on põhiõiguste harta artiklis 24 sätestatud: „Naiste ja meeste võrdõiguslikkus tuleb tagada kõikides valdkondades, kaasa arvatud tööhõive, töö ja palk. Võrdõiguslikkuse põhimõte ei takista säilitamast või võtmast meetmeid, mis annavad alaesindatud soole erilisi eeliseid.”

ELi lepingu artiklis 3 on sätestatud, et liit võitleb sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu. Lisaks on ELi toimimise lepingu artiklis 8 sätestatud, et liidu eesmärk on meeste ja naiste ebavõrdsuse kaotamine ja võrdõiguslikkuse edendamine. ELi toimimise lepingu artiklis 19 on sätestatud, et liit võib astuda vajalikke samme, et võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. ELi toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit võtab vastu miinimumnõuded, samuti toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid tööturult väljatõrjutud isikute integreerimise vallas, samuti meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamise vallas seoses nende võimalustega tööturul ja kohtlemisega tööl.

¹ Vastavalt põhimõtetele 17–18 allpool.

6. Võrdsed võimalused

diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel on õigusvastane kogu liidus. Siiski on teatud rühmadel raskusi juurdepääsul tööturule. Eelkõige kolmandate riikide kodanikud ja etnilised vähemused on tööelus allaesindatud ning suuremas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus. On oluline kõrvaldada nende osalemise takistused, näiteks keelebarjäärid või lüngad oskuste ja kvalifikatsioonide tunnustamises. Rahvuse või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise osas näitab kohapealne kogemus, et nii tööandjate teadlikkus mittediskrimineerivast töölevärbamisest kui ka töötajate teadlikkus nende õiguste rikkumisest on puudulik.

Nende tööelus osalemise toetamine on väga oluline, et tagada võrdsed võimalused, samuti on see vananeva tööjõu tingimustes majanduslikult hädavajalik.

a. Suurendatakse allaesindatud rühmade osalemist tööturul, tagades võrdse kohtlemise kõigis valdkondades, tõstes muu hulgas teadlikkust ja võideldes diskrimineerimisega.

Põhiõiguste harta artiklis 21 on sätestatud: „Keelatud on igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu.”

ELi lepingu artiklis 3 on sätestatud, et liit võitleb sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu. Lisaks on ELi toimimise lepingu artiklis 8 sätestatud, et liidu eesmärk on meeste ja naiste ebavõrdsuse kaotamine ja võrdõiguslikkuse edendamine. ELi toimimise lepingu artiklis 19 on sätestatud, et liit võib astuda vajalikke samme, et võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. ELi toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit võtab vastu miinimumnõuded, samuti toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid tööturult väljatõrjutud isikute integreerimise vallas, samuti meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamise vallas seoses nende võimalustega tööturul ja kohtlemisega tööl.

II PEATÜKK: ÕIGLASED TÖÖTINGIMUSED

7. Teenistustingimused

Paindliku töö uued vormid nõuavad lisatähelepanu, et täpsustada töö laad, maht ja kestus, tuvastada nii tööandjad kui ka sotsiaalkaitse tase ning vältida kuritarvitusi katseajal. Detsentraliseeritud isekorralduslikud töövormid võivad suurendada töötajate sõltumatust ja edendada ettevõtete arengut, kuid seejuures vähendada õiguste tundmist ja suurendada teabega seotud nõuete ebaselgust tööandjate seisukohast. Kehtivaid ELi õigusnorme, mis nõuavad töötajate teavitamist töötingimustest, ei kohaldata alates töösuhte algusest, samuti on neid järjest keerukam kohaldada üha rahvusvahelisemates, liikuvamates, digitaalsemates ja hajutatud ettevõtlusmudelites. Tähtajatute lepingute lõpetamist käsitlevate eeskirjade keerukus, kulukus ja ebakindlus suurendab ettevõtete vastumeelsust värvata töötajaid, samuti muudab see kehtivate eeskirjade jõustamise ebahõltseliseks.

- a. *Iga töötajat teavitatakse kirjalikult enne töötamise algust töösuhtest tulenevatest õigustest ja kohustustest.*
- b. *Katseaja kohaldamisel on selle pikkus mõistlik, enne selle algust teavitatakse töötajaid selle tingimustest.*
- c. *Töötaja vallandamine peab olema põhjendatud, sellele peab eelnema mõistlik etteteatamisperiood, samuti kaasneb sellega piisav hüvitis ning võimalus esitada kiiresti ja tulemuslikult kaebus erapooletule vaidluste lahendamise süsteemile.*

Põhiõiguste harta artiklis 30 on sätestatud: „Igal töötajal on õigus kaitsele põhjendamatu vallandamise eest liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.”

ELi toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit võtab vastu miinimumnõuded, samuti toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid töötingimuste valdkonnas ning töötajate kaitse vallas, kui nende tööleping lõpetatakse.

8. Töötasud

Piisava tasemega miinimumpalgaga tagatakse töötajate ja nende perede piisav elatustase ning aidatakse vähendada töötavate inimeste vaesust. Laia katvusega välditakse moonutusi, mis toovad kaasa kahetasandilise tööturu. Palkade prognoositav areng on oluline stabiilse majanduskeskkonna seisukohast. Miinimumpalga tase tuleks kehtestada selliselt, et säilitada madala kvalifikatsiooniga töötajate tööhõiveväljavaated ning muuta töötamine tasuvaks töötutele ja mitteaktiivsetele inimestele. Palkade ja tootlikkuse kooskõla hoidmine on osutunud oluliseks konkurentsivõime seisukohast, eelkõige euroalal.

- a. *Iga töö eest makstakse õiglast tasu, mis võimaldab inimväärse elatustaseme. Miinimumpalgad kehtestatakse läbipaistva ja prognoositava mehhanismi kaudu selliselt, et juurdepääs tööturule ja motivatsioon tööd otsida oleks tagatud. Palgad muutuvad kooskõlas tootlikkuse arenguga, sotsiaalpartneritega peetavate konsultatsioonidega ja riiklike tavadega.*

9. Töötervishoid ja tööohutus

Ebastabiilsemate töösuhete, uue töökorralduse ja vananeva tööjõuga tööturul on seoses töötervishoiu ja tööohutusega esile kerkinud uued väljakutsed. Hea võimalus ebakindluse ja sotsiaalsete kulude vähendamiseks ning ettevõtete tootlikkuse suurendamiseks on tagada kõikidele töötajatele, sõltumata tööhõivevormist, kaitse tööõnnetuste ja haigestumiste korral ning lahendada halli tsooni kuuluvate mõistete (nt „ülalpeetav” ja „näiline töötamine füüsilisest isikust ettevõtjana”) seotud küsimused, mis põhjustavad ebaselge õigusliku olukorra teket. Taasintegreerimise ja rehabiliteerimise paremaks korraldamiseks on vaja, et tööandjad oleksid ulatuslikumalt kaasatud ümberõppesse või töökohaga kohanemise protsessi. Ennetus- ja parandusmeetmete kohaldamine on väikeettevõtjate jaoks paraku koormav.

- a. *Kõikide töökohaga seotud ohtude eest tuleb tagada piisav kaitse ning eelkõige mikro- ja väikeettevõtjatele peab selle nõude rakendamiseks andma vajalikku abi.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 31 on sätestatud: *Igal töötajal on õigus töötingimustele, mis on tema tervise, ohutuse ja väärkuse kohased.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 153 sätestatakse, et liit võib direktiivide abil vastu võtta miinimumnõuded ning toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid, et kaitsta töötajate tervist ja turvalisust.

10. Sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine

Toimiv sotsiaaldialoog eeldab sõltumatute ja pädevate sotsiaalpartnerite olemasolu, kes on suutelised jõudma kollektiivlepingu sõlmimiseni. Arvestades seda, et organisatsioonide kohalolu ja esindatus ettevõtetes väheneb, peavad sotsiaalpartnerid suurendama oma suutlikkust, et sotsiaaldialoog toimiks paremini ja oleks tõhusam. Sotsiaalpartnerite kaasamine ELi ja liikmesriikide tasandil on otsustava tähtsusega majandus- ja sotsiaalpoliitika edukaks kavandamiseks ja rakendamiseks ka siis, kui majanduslanguse tingimustes on vaja teha jõupingutusi tööhõive tagamiseks. Uued töökorralduse vormid teenindussektoris ja digitaalmajanduse valdkonnas muudavad töötajate kaasatuse mitmekesisemaks ning nende teavitamise ja nõustamise keerulisemaks.

- a. Töehõive ja sotsiaalpoliitika kavandamisel ja rakendamisel tuleb konsulteerida sotsiaalpartneritega. Neid tuleb julgustada sõlmima asjakohaseid küsimusi käsitlevaid kollektiivlepinguid, võttes arvesse siseriiklike tavasid ning sotsiaalpartnerite sõltumatust ja kollektiivse tegutsemise õigust.**
- b. Õigeaegne teavitamine ja nõustamine peab olema tagatud kõikidele töötajatele, sh kaugtöö tegijatele ja/või piiriülestele töötajatele või nende esindajatele, eelkõige kollektiivse koondamise, võõrandamise, ümberstruktureerimise ja ettevõtjate ühinemise korral.**

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 12 ja 27 on sätestatud: *Igäihel on õigus rahumeelselt koguneda ning moodustada ühinguil kõigil tasanditel, eelkõige poliitika, ametiühingute ja kodanikuühiskonna valdkonnas; see kätkeb igäihe õigust oma huvide kaitseks ametiühinguid luua ja neisse astuda. Töötajatele või nende esindajatele tuleb asjakohasel tasandil tagada, et nad saaksid õigel ajal informatsiooni ja et nendega konsulteeritaks liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud juhtudel ja tingimustel.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 28 on sätestatud: *Töötajatel ja tööandjatel või nende organisatsioonidel on liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt õigus pidada asjakohasel tasandil läbirääkimisi kollektiivlepingute üle ja neid sõlmida ning huvide konflikti korral kollektiivselt oma õigusi kaitsta, sealhulgas streikida.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 151 kohaselt on Euroopa Liidul ja liikmesriikidel eesmärk edendada tööturu osapoolte dialoogi. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 152 on sätestatud, et liit tunnustab ja edendab tööturu osapoolte rolli ja aitab kaasa nende dialoogile. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit võtab vastu miinimumnõuded ning toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate teavitamine ja ärakuulamine, töötajate ja tööandjate huvide esindatus ja kollektiivne kaitse. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 154 ja 155 on tunnustatud tööturu osapoolte rolli õigusloomeprotsessis.

III PEATÜKK. PIISAV JA JÄTKUSUUTLIK SOTSIAALKAITSE

11. Integreeritud sotsiaaltoetused ja -teenused

Mõnikord on inimestel hüvitiste ja teenuste ning ametiasutuste ja taotlusmenetluste paljususe tõttu keeruline jõuda neile vajaliku abini. Integreeritud hüvitiste ja teenuste puudumine vähendab ka nende tõhusust vaesuse vähendamisel ning sotsiaalse ja tööturule integreerumise toetamisel. Tõhus toetamine koosneb kolmest komponendist: sotsiaaltoetused, aktiivsed toetusmeetmed ja sotsiaalteenused. Integreeritud lähenemine peaks hõlmama abikõlblikkust ja elanikkonna hõlmatust, toetuste kooskõlastatud pakkumist ning teatavate toetusõiguste säilimist uuesti tööle asumise või füüsilisest isikust ettevõtjaks hakkamise korral. Hüvitiste ja teenuste parem integreerimine võib parandada sotsiaalkaitse kulutasuvust.

- a. Sotsiaaltoetused ja -teenused tuleb võimalikult suurel määral integreerida, et tugevdada nende meetmete järjepidevust ja tõhusust ning toetada sotsiaalset ja tööturule integreerumist.***

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud: *Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele ja sotsiaalteenustele.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse ja võitlus tõrjutusega. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse, sotsiaalkaitsesüsteemide moderniseerimine ja tööturult väljatõrjutud isikute integreerimine.

12. Tervishoiu- ja haigushüvitis

Elanikkonna vananemine ja ravikulude kasv suurendavad survet tervishoiusüsteemide rahalisele jätkusuutlikkusele ning muudavad keerulisemaks kõikidele piisava arstiabi pakkumise. Ravi kõrge maksumus võrreldes sissetulekuga või liiga pikk ooteaeg on peamised põhjused, mis takistavad arstiabi piisavat kättesaadavust. Selleks et tagada üldine juurdepääs kvaliteetsetele tervishoiuteenustele ja samal ajal ka tervishoiusüsteemide rahaline jätkusuutlikkus, edendada tervishoiuteenuste kulutõhusat osutamist, innustada tervise edendamist ja haiguste ennetamist, on vaja teha suuremaid jõupingutusi ning suurendada tervishoiusüsteemide vastupidavust, tõhusust ja tulemuslikkust. Tervishoiuteenuste kõigile kättesaadavaks tegemine ja tervisealase ebavõrdsuse vähendamine tugevdavad sotsiaalset ühtekuuluvust ja parandab majandustulemusi.

Haigushüvitiste maksmise ja/või tasulise haiguspuhkuse kord võib märkimisväärselt varieeruda nii ooteaja, kestuse, asendusmäärade kui ka kontrollimehhanismide osas. Tagada, et saamata jäänud töötasu korvatakse haigushüvitistega piisaval tasemel, edendada rehabilitatsiooni ja taasintegreerimist ning säilitada seejuures süsteemi rahaline jätkusuutlikkus, on keeruline ülesanne.

- a. *Igäihele tuleb võimaldada õigeaegne juurdepääs kvaliteetsetele ennetavatele ja raviteenustele ning vajadus tervishoiuteenuste järele ei tohi põhjustada vaesust või majanduslikku survet.*
- b. *Selleks et parandada tervishoiusüsteemide vastupidavust ja majanduslikku jätkusuutlikkust peab tervishoiusüsteemide raames toetama teenuste kulutõhusat osutamist ning tõhustama tervislike eluviiside edendamist ja haiguste ennetamist.*
- c. *Kõikidel töötajatel, olenemata nende töölepingu liigist, peab olema võimalus võtta haiguspuhkuse ajal piisavalt tasustatud haiguspäevi; füüsilisest isikust ettevõtjaid tuleb julgustada osalema kindlustusskeemides. Toetada tuleb tõhusat taasintegreerimist ja rehabiliteerimist, et töötajad naaseksid kiiresti tööle.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 35 on sätestatud: *Igäihel on õigus ennetavale tervishoiule ning ravile siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud tingimustel. Kõigi liidu poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagatakse inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse.* Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud: *Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele [...] haiguse [...] korral.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse ning sotsiaalkaitsesüsteemide moderniseerimine

Sama lepingu artiklis 168 on sätestatud, et kogu liidu poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagatakse inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse.

13. Pensionid

Eluea pikenemise ja tööealise elanikkonna kahanemise tingimustes tuleb ühtaegu tagada nii pensionisüsteemide majanduslik jätkusuutlikkus kui ka pensionite piisav suurus. Seadusjärgse pensioniea sidumine oodatava elueaga, vahe vähendamine tegeliku ja seadusjärgse pensioniea vahel ning varajase tööturult lahkumise vältimine on olulise tähtsusega riigi rahanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse ja põlvkondadevahelise õigluse tagamisel.

Pensionide ebapiisavus on mitmes liikmesriigis täiendav probleem. Enamikus riikides on ka suur sooline pensionilõhe, naiste madalama palga ja karjääripausidega kaasnevad väiksemad pensionikindlustusmaksed ning seega ka väiksemad pensionihüvitised.

Füüsilisest isikust ettevõtjate ja ebatüüpilistel töökohtadel töötajate puhul on samuti oht, et pension ei ole piisav ning nende seas on ka vähe tööandjapensioni saajaid.

- a. *Kõikide isikute pensionid peavad tagama väärika elatustaseme pensioniea saabumisel. Tuleb võtta meetmeid, et vähendada soolist pensionilõhet, näiteks võtta suuremal määral arvesse lapsehoolduspuhkust. Võttes arvesse riikide eripära tuleb edendada füüsilisest isikutest ettevõtjate osalemist pensioniskeemides.*
- b. *Pensionisüsteemid peavad tagama pensionide jätkusuutlikkuse ja piisavuse tulevikus; selleks on vaja luua lai maksubaas, siduda seadusjärgne pensioniiga oodatava elueaga, kaotada vahe seadusjärgse ja tegeliku pensioniea vahel ning vältida varajast lahkumist tööturult.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud: *Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele ja sotsiaalteenustele [...] eakuse korral ning [nende isikute] õigust sotsiaalabile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendid.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse ja tõkestada tööturult väljatõrjumist. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse, sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine ning sotsiaalkaitsesüsteemide moderniseerimine.

14. Töötu abiraha

Piisav töötushüvitis toetab tööotsinguid ja võimaldab parandada oskuste vastavust tööturu vajadustele, tagab töötuse ajal majandusliku turvalisuse, aitab ennetada vaesust ning on automaatne tasakaalustusmehhanism majanduslanguse ajal. Mõnel juhul on töötushüvitisega hõlmatud elanikkonna osa rangete abikõlblikkuse nõuete tõttu väga väike. Mõne liikmesriigi puhul on murekohtadeks hüvitiste maksmise kestus, tööotsimise tingimuste jõustamine ning aktiivne toetus tööotsijatele.

- a. *Töötute toetusmeetmed peavad hõlmama aktiivse tööotsimise nõuet, osalemist aktiivsetes tööturumeetmetes ja piisavat töötushüvitist. Hüvitiste kestus peab võimaldama piisava aja töö otsimiseks ja ärgitama samas kiiresti tööturule naasma².*

² Nagu on sätestatud eespool 3. põhimõttes.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud: *Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele [...] töökoha kaotuse korral.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse ja võitlus tõrjutusega. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse, sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine ning sotsiaalkaitsesüsteemide moderniseerimine.

15. Miinumississetulek

Enamikus, kuid mitte kõikides liikmesriikides, on ette nähtud miinumississetulek vaesuses või vaesuse piiril elavatele isikutele, kellel puuduvad muud elatusvahendid. Probleemiks on enamasti hüvitise ebapiisavus, mis ei võimalda hüvitise saajal vaesusest pääseda, elanikkonna vähene hõlmatus ja miinumississetuleku toetuse vähene taotlemine menetluse keerukuse tõttu. Tööealiste isikute jaoks, kes on aktiivsete toetusmeetmete ja sotsiaalteenustega nõrgalt seotud, võib tekkida nn toetuse lõks, mis motiveerib mitte töötama. Seda võimendab ka asjaolu, et tööturule naasmisel hüvitist ei kohandata. Sissetulekute kindlus ei hõlma neid, kes on ammandanud oma töötushüvitise, samuti on töötushüvitis ja miinumississetuleku toetus omavahel nõrgalt seotud. Enamikus liikmesriikides ei ole eakate miinumississetuleku toetus piisav, et aidata vaesusest välja isikuid, kellel puuduvad muud sissetulekud.

- a. *Neile, kellel puuduvad piisavad vahendid rahuldava elatustaseme tagamiseks, tuleb tagada piisav miinumississetuleku toetus. Tööealiste isikute puhul peavad need toetused olema seotud nõudega osaleda aktiivsetes tööturumeetmetes, et innustada tööturule naasmist.***

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud: *Sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastu võitlemiseks tunnustab ja austab liit õigust sotsiaalabile ja eluasemetoetusele, et tagada rahuldav elu kõigile neile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendid.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on võidelda tõrjutusega.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid, mis käsitlevad võitlust sotsiaalse tõrjutuse vastu ja inimeste integreerimist tööturule.

16. Puue

Puuetega inimesed on suuremas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus kui elanikkond üldiselt. Neil puudub piisav juurdepääs töökohtadele, nad seisavad silmitsi diskrimineerimise ja maksualaste takistavate asjaoludega. Töövõimetushüvitiste maksmise kord võib kaasa tuua nn toetuse lõksu langemise, näiteks kui tööturule sisenemisel või naasmisel hüvitis täielikult tühistatakse. Tööhõivet ja suutlikkust osaleda ühiskondlikus elus mõjutab ka tugiteenuste kättesaadavus.

- a. *Puuetega inimestele tuleb anda võimalus saada võimalusiloovaid teenuseid ja tagada elementaarne sissetulekukindlus, mis võimaldab neile inimväärse elatustaseme. Hüvitise saamise tingimused ei tohi tekitada takistusi töö leidmisel.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 26 on sätestatud: *Liit tunnustab ja austab puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus, sotsiaalne ja tööalane integratsioon ning osalemine ühiskonnaelus.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse ja võitlus tõrjutusega. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse, sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine ning sotsiaalkaitse süsteemide moderniseerimine.

17. Pikaajaline hooldus

Rahvastiku vananemine, muutuvad perestruktuurid ja naiste ulatuslikum osalemine tööturul on toonud kaasa suurenenud nõudluse pikaajaliste hooldusteenuste järele. Perekonna hooldajad, enamasti naised, peavad sageli seda lünka täitma, sest hooldusteenused ei ole kättesaadavad või on liialt kallid. Kuigi paljud toetusesaajad ja pereliikmed eelistavad ametlikku koduhooldust, on see valdkond endiselt vähearenenud ning mitteametlik hooldamine on sageli ainus võimalus, kuid paneb paljudele peredele suure rahalise koormuse. Piisava pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja pikaajalise hoolduse süsteemide majandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks on vaja rohkem pingutada, et parandada pikaajalise hoolduse pakkumist ja rahastamist.

- a. *Tuleb tagada ligipääs kvaliteetsetele ja taskukohastele pikaajalise hoolduse teenustele, kaasa arvatud kodus osutatavatele teenustele, piisavalt kvalifitseeritud spetsialistide poolt*
- b. *Pikaajalise hoolduse teenuste osutamist ja rahastamist on vaja tugevdada ja parandada, et oleks tagatud piisav hooldus rahaliselt jätkusuutlikul viisil.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud. *Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele ja sotsiaalteenustele ülalpeetavaks muutumise korral.*

ELi toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse ning sotsiaalkaitse süsteemide moderniseerimine

18. Lastehoiuteenused

Lastehoiuteenused aitavad edendada laste, eriti ebasoodsas olukorras olevatele leibkondade laste kognitiivset ja sotsiaalset arengut ning parandavad hilisemas elus nende väljavaateid haridussüsteemis ja tööturul. Ametlikel lastehoiuteenustel on tähtis roll töö- ja eraelu tasakaalustamisel ning vanemate, eriti naiste tööhõive suurendamisel. Siiski on endiselt tõsiseks takistuseks ja laste arengut piiravaks teguriks nende teenuste vähene kättesaadavus, vähene juurdepääs teenustele, kallis hind ja madal kvaliteet. Ebasoodsatest oludest pärit laste jaoks on selliste teenuste kättesaadavus endiselt probleemne.

- a. *Kõikidele lastele tuleb tagada võimalus saada kvaliteetseid ja taskukohaseid, piisavalt kvalifitseeritud spetsialistide poolt osutatud lastehoiuteenuseid.*
- b. *Meetmeid tuleb võtta varakult ning laste vaesuse vähendamiseks tuleb võtta ennetusmeetmeid, sealhulgas erimeetmeid ebasoodsatest oludest pärit laste osalemise soodustamiseks.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24 on sätestatud: *Lastel on õigus heaoluks vajalikule kaitsele ja hoolitsusele.*

ELi toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid valdkondades nagu töötajate sotsiaalkindlustus ja sotsiaalkaitse, sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemine ning sotsiaalkaitse süsteemide moderniseerimine.

19. Eluase

Sobiva eluaseme puudumine ning ebakindlus on jätkuvalt suur probleem kogu ELis. Selle tulemusena on kasvanud suurte finantsriskide võtmine, väljatõstmiste arv, rendi- ja hüpoteeklaenumaksete võlgnevused ning äärmuslike juhtumite korral ka kodutus. Eluasemete nappus on põhjustatud pakkumisele seatud piirangutest eluasemesektoris ja eluaseme üürituru konkurentsimoonutustest. Sobiva eluaseme puudumine takistab ka tööjõu liikuvust ning noorte võimalusi tulla tööturule, viia ellu oma tulevikuplaane ja alustada iseseisvat elu.

- a. *Abivajajatele tuleb tagada juurdepääs sotsiaalkorteritele ning eluasemetoetusele. Haavatavaid isikuid tuleb kaitsta väljatõstmiste eest ning madala ja keskmise sissetulekuga kodumajapidamistele tuleb luua võimalus eluaseme omandamiseks.*
- b. *Tuleb luua varjupaigad kodututele ning sotsiaalse integratsiooni edendamiseks tuleb see teenus siduda muude sotsiaalteenustega.*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud: *Sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastu võitlemiseks tunnustab ja austab liit õigust eluasemetoetusele, et tagada rahuldav elu kõigile neile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendid.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on võidelda tõrjutusega. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 153 on sätestatud, et liit toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid, mis käsitlevad võitlust sotsiaalse tõrjutuse vastu.

20. Juurdepääs esmatähtsatele teenustele

Olulised teenused, nagu elektrooniline side, transport, energiavarustus (nt elekter ja kütte) ja finantsteenused (nt pangakontod), mis tagavad inimeste sotsiaalse kaasatuse ühiskonnas ning võrdsed võimalused juurdepääsuks tööturule ei ole alati tagatud või kättesaadavad kõikidele, kes seda vajavad. Teenuste kättesaadavust võib takistada kallis hind, infrastruktuuri puudumine või puuetega inimeste puhul ka juurdepääsetavuse nõuete täitmata jätmine.

- a. *Kõikidele inimestele peab olema tagatud taskukohase hinnaga põhiteenuste, sealhulgas elektroonilisele side ning energia-, transpordi- ja finantsteenuste kättesaadavus. Tuleb luua toetusmeetmed nende jaoks, kes vajavad toetust teenustele juurdepääsuks.*

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 151 on sätestatud, et liidu ja liikmesriikide eesmärk on tagada piisav sotsiaalkaitse ja tõkestada tööturult väljatõrjumist.